

ȘCOALA AUTOHTONĂ DE GIUVAIERGERIE: NUME NECUNOSCUTE ȘI PE NEDREPT PIERDUTE

Doctor habilitat în istorie și în studiul artelor și culturologie. Secretar științific general al Academiei de Științe a Moldovei. Domenii de preocupare: istorie, arheologie, arhitectură, studiul artelor. Cărți publicate: *Arta metalelor din Basarabia*. Chișinău (Tipar: Grafema Libris), 2017; *Destinul giuvaiergiului. Alexei Marco*. Chișinău (Tipar: Notograf Prim), 2017; *Bocancea. Mănăstire de călugări cu hramul Sf. Ap. Petru și Pavel*, Chișinău (Tipar: Tipografia Centrală, 2014; *Ювелирное искусство Бессарабии в первой половине XX века*. Saarbruecken, 2013; *Alexei Marco. Destinul unui bijutier din Moldova*. Iași: Lumen, 2011; *Arta bijuteriilor din Moldova*. Iași: Lumen, 2010; *Arta giuvaiergeriei: pietre prețioase și metale nobile. Îndrumar în studiul artei giuvaiergeriei*. Chișinău: Editura GraphicDesign, 2008; *Arta metalelor. Portrete de creație ale bijuteriilor și meșterilor de artă decorativă*. Iași: Doxologia, 2021.

Liliana CONDRATICOVA

Școala autohtonă de giuvaiergerie: nume necunoscute și pe nedrept pierdute

Rezumat. Asociați în ateliere sau în calitate de liberi profesioniști, activând preponderent în orașul Chișinău ca unul dintre cele mai importante centre social-economice și culturale ale țării, bijuterii au lăsat o moștenire incontestabilă, integrată în numeroase articole de valoare istorică, artistică și memorialistică. În RSS Moldovenească, anii 1972–1991 au fost marcați prin fondarea și activitatea Atelierului de Giuvaiergerie al Fondului Plastic al UAP (1972), fapt ce a permis concentrarea și unificarea eforturilor puținilor plasticieni care prelucrau artistic metalele. Bijuterii din cadrul Atelierului de Giuvaiergerie au promovat și continuat tradițiile școlii autohtone, au creat articole decorative și bijuterii de autor, profesioniste din punct de vedere artistic și tehnologic, au participat la expoziții. În acest articol ne-am propus să scoatem din conul de umbră numele a câțiva bijutieri, originari din RSSM, care au activat în Atelier de la fondarea lui și au marcat evoluția școlii autohtone în domeniul prelucrării artistice a metalelor. Școala autohtonă a cuprins maeștrii care și-au făcut studiile în instituțiile de învățământ artistic din RSSM și autodidacți în domeniul artei metalelor. Numele lui Ovidiu Alexeenco, Valeriu Vinițchi și Vasili Șochin ocupă un loc aparte alături de maeștri Oleg Barașcov, Gheorghe Cojușnean, Vladimir Kalașnikov, Semion Odainic, Natalia Vavilina, Victor Rotari ș.a., care au dezvoltat împreună școala autohtonă în domeniul artei metalelor.

Cuvinte-cheie: Chișinău, bijutier, școala autohtonă de giuvaiergerie, Atelier, Fond Plastic, arta metalelor, patrimoniu cultural.

The local school of jewelry: unknown and unjustly lost names

Abstract. Associated in workshops or as freelancers, working mainly in the city of Chișinău as one of the most important socio-economic and cultural centers of the country, jewelers and craftsmen have left an indisputable legacy, conceived in many articles of historical, artistic and memorial value. The 1972–1991 years were marked by the founding of the Jewellery Workshop of the Plastic Fund of the UNAP (1972), which allowed the concentration and unification of the efforts of the few artists who artistically processed metals. The jewelers worked in the Jewellery Workshop, promoting and continuing the traditions of the local school, they created decorative articles and author jewelry. They created professional articles, from an artistic and technological point of view, and participated at exhibitions. The aim of this article is to bring into prominence the name of a few artists from MSSR, who worked at the Jewellery Workshop since its foundation and had an essential impact in the assertion of the art of metals in the MSSR. The local school included craftsmen, who studied at artistic educational institutions from MSSR, as well as those self-taught in the metal art field. Names like Ovidiu Alexeenco, Valeriu Vinitchi, Vasile Shocin hold a special place alongside such artists, as Oleg Barascov, Gheorghe Cojusnean, Vladimir Kalasnikov, Semion Odainic, Natalia Vavilina, Victor Rotari etc., who developed together the local school in the field of metal art.

Keywords: Chisinau, jeweler, local school of jewelry art, Workshop, Plastic Fund, metal art, cultural heritage.

„Mănuind impecabil materialul, giuvaiergii sunt în căutarea unei compoziții expresive a fiecărui articol, a unei armonii ritmice a culorii pietrei, metalului și emailului”.

Despre bijutierii Ovidiu Alexeenco și Vladimir Vinițchi în „Chișinău. Gazeta de seară”, 1973

Bijutierii autohtoni ne-au lăsat o moștenire artistică semnificativă, păstrată actualmente în colecțiile muzeistice și particulare din țară și dincolo de hotarele ei. Meritul lor constă în promovarea stilului propriu de creație în domeniul artei giuvaiergeriei, conlucrarea cu pictori-bijutieri renumiți din țară și înțelegerea specificului artei naționale moldovenești și a tendințelor artistice, continuând prin creațiile lor originale tradițiile școlii autohtone de artă decorativă. Maeștrii denotă un spectru vast de activitate, posedând tehnicile de lucru, participând la expoziții naționale și internaționale pentru a expune articolele proprii de giuvaiergerie. Din păcate, creația multor artiști n-a fost cunoscută anterior sau a fost pe nedrept dată uitării, nefiind apreciată la timpul său, din care considerente am optat în acest studiu pentru o analiză detaliată, din punct de vedere artistic și tehnologic, a creației unor bijutieri, care au activat în cadrul Atelierului de Giuvaiergerie, numele cărora însă s-a pierdut în istorie.

Meșterul de artă decorativă **Ovidiu Alexeenco** (n. 1936, Chișinău) a deprins meseria de la tatăl său, iar ulterior s-a autoinstruit. Bijutierul Ovidiu Alexeenco face parte din școala națională de giuvaiergerie, ai cărei reprezentanți au promovat un stil propriu de creație, au executat adevărate lucrări de artă, fiindu-le străină producerea în serie a bijuteriilor și lipsa de individualitate. Erau artiști plastici care creau piese originale în domeniul prelucrării artistice a metalelor.

În discuțiile cu regretatul bijutier Gheorghe Cojușnean (1946–2014) și cu soția meșterului popular Vladimir Kalașnikov, Ludmila Kalașnikova, am aflat că Ovidiu Alexeenco a fost printre primii bijutieri ai Atelierului de Giuvaiergerie al Fondului Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici. Ovidiu Alexeenco s-a angajat la Atelier peste un an de la fondarea lui, în 1973, venind de la uzina din Chișinău „Vibroprigor”, unde a activat în calitate de ajutor la mașinile de turnătorie [1, p. 4]. Un loc aparte în activitatea meșterului

O. Alexeenco revine participării, în anul 1974, la Expoziția Republicană de modele noi ale obiectelor de artă decorativă aplicată pentru producerea lor în serie și a creațiilor meșterilor populari din RSS Moldovenească, în cadrul căreia a expus un set de bijuterii, format din cercei și o salbă moldovenească, la realizarea cărora a folosit alpaca și emailarea artistică; un set format din salbă/colier și cercei (alpaca, chihlimbar) și un colier cu cercei (alpaca, lazurit) [2]. La expoziția din anul 1977 O. Alexeenco a prezentat două articole confecționate în același an: o vază decorativă de alpaca și colierul „Sonata lunii” din argint forjat [3, p. 45]. Maestrul a creat mai multe inele, brățări, coliere, broșe, verighete etc., solicitate nu doar la Chișinău, dar și în afara RSSM.

Din păcate, informații privind viața și creația lui Ovidiu Alexeenco sunt sumare, chiar și aproape la un deceniu de căutare. Lucrările realizate de Ovidiu Alexeenco și colegul său de breaslă Valeriu Vinițchi au fost prezentate la diferite expoziții de artă plastică, iar o serie de bijuterii au fost trase la sorți în cadrul loteriei artistice din anul 1973 [1, p. 4].

Aflăm astfel un alt nume care nu a fost știut anterior – **Valeriu Vinițchi** (n. 1938, Chișinău), angajat în aceeași perioadă la Atelierul de Giuvaiergerie împreună cu Ovidiu Alexeenco, ambii venind de la uzina „Vibroprigor”, unde V. Vinițchi a lucrat ca electrician, ajungând, cu timpul, un specialist versat în sudarea celor mai fine și mai mici detalii metalice pentru a forma compoziții elegante [1, p. 4]. În anul 1973 ambii meșteri au confecționat o serie de articole de bijuterie înalt cotate în RSSM, unele au fost transmise în Salonul-magazin al Fondului Artistic din Chișinău. „Mănuind impecabil materialul, giuvaiergii sunt în căutarea unei compoziții expresive a fiecărui articol, a unei armonii ritmice a culorii pietrei, metalului și emailului”, astfel relatau criticii de artă ai vremii despre activitatea celor doi bijutieri în cadrul Atelierului de Giuvaiergerie din Chișinău [1, p. 4]. Etaloanele

articolelor proiectate și lucrate de O. Alexeenco și V. Vinițchi erau discutate și aprobate la Consiliul Artistic, după care erau produse într-o serie limitată. Maeștrii intenționau să treacă cu timpul de la formele miniaturale ale bijuteriilor la forme voluminoase, vase argintate, piese de interior, pas făcut, la timpul său, de bijutierul Gh. Cojușnean, experiența fiindu-i utilă pentru a înțelege mai bine metalul și de a reveni la confecționarea bijuteriilor.

Pentru expoziția republicană de modele noi ale obiectelor de artă decorativă aplicată pentru producerea lor în serie și a creațiilor meșterilor populari din RSSM, care a avut loc în anul 1974 la Chișinău, V. Vinițchi a prezentat un colan/colier dreptunghiular (alpaca, sticlă roșie), un colan oval (alpaca, ametist), o broșă rotundă (alpaca, matostat), cercei lungi (alpaca, chihlimbar), un set de bijuterii format din cercei și inel (alpaca, emailare artistică), o broșă rotundă din chihlimbar, un colier și inel (alpaca, malahit), un colan de alpaca, o broșă pătrată (alpaca, chihlimbar, filigran), o broșă rotundă (alpaca, matostat/cornalină) și o broșă de formă pătrată din alpaca și jaspilit (jasp, un amestec de hematită și cuarț) [2]. Bijuterii O. Alexeenco și V. Vinițchi au participat la această expoziție ca reprezentanți ai Fondului Plastic din Chișinău, iar informațiile succinte despre piesele expuse indică materiile prime folosite (alpaca), pietrele fine și ornamentale, precum și tehnicile de lucru: filigranare și emailare artistică, confirmând aprecierile colegilor, precum că V. Vinițchi a fost maestru al filigranării, alături de V. Vasilkov și V. Kalașnikov.

Practic nu a fost cunoscut criticilor de artă un alt maestru care a activat în cadrul Atelierului de Giuvaiergerie din Chișinău – **Victor Nichita Rotari** (n. 1956). Pentru expoziția tematică din anul 1986 el a confecționat un porumbel de alamă (1984, 25×22×24 cm), setul de bijuterie din patru piese „Mișcare” (1984, alpaca, sidex, lapis-lazule) [4, p. 17]. Victor Rotari prefera să lucreze plastica de forme mici, ulterior, din amintirile colegilor, s-a stabilit în Germania.

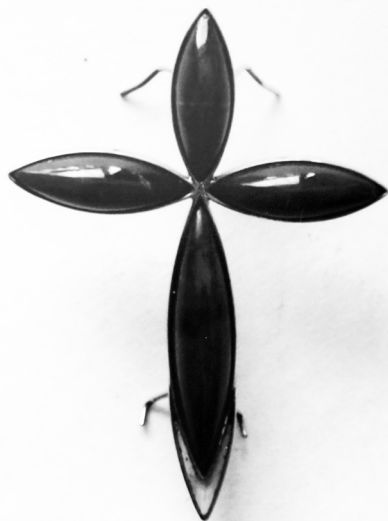
Unul din meșterii de artă decorativă, numele și creația căruia le-am scos din anonim, este **Oleg Barașcov** (n. 1950). La crearea articolelor

el a folosit argint, inserții de pietre organice și fine (coral, malahit), confirmând aserțiunea că veritabilele articole din arta giuvaiergeriei sunt realizate, totuși, din materii prime prețioase, și nu din ceramică sau lemn. Numele lui Oleg Barașcov a devenit cunoscut grație articolelor prezentate la expoziții. Printre lucrările confecționate de O. Barașcov și prezentate la expoziția „Noi făurim comunismul” (Chișinău, 1983), se remarcă colierul „Scoruș”, confecționat în anul 1980 din argint cu inserții de coral, precum și setul de podoabe din argint și malahit (cercei, inel, colier) [5, p. 37].

În ultimii ani, în domeniul prelucrării artistice a metalului s-a afirmat tot mai ferm bijutierul **Vasili Șochin** (02.03.1947, satul Vâlcineț, raionul Călărași – 16.04.2022, Chișinău). Și-a făcut studiile la Școala Electrotehnică din Chișinău (1971–1975), s-a angajat în 1973 ca

Vasili Șochin, *Cupă*, argint german, smarald, forjare, filigran, 1980, 215×95 mm, dosarul personal UAP.

Vasili Șochin, *Fluture-dragon*, argint, argint german, jasp, email, 2011, 58×42×17 mm, dosarul personal UAP.

Vasili Șochin, *Peisaj marțian*, jasp, argint, 2011, 48×32 mm, dosarul personal UAP.

ucenic la Fabrica de Bijuterii din Chișinău, iar în anul 1982 a urmat cursurile de perfecționare la Fabrica de Bijuterii din or. Ekaterinburg, Rusia, fiind unul dintre puținii artiști din spațiul nostru, care au avut ocazia să învețe la această instituție prestigioasă. A debutat cu piese de metal în anul 1980, când începuse și colaborarea fructuoasă cu Atelierul de Giuvaiergerie al Fondului Plastic, prezentând un colier, o farfurie decorativă și un sfeșnic la Expoziția unională de artă decorativă de la Moscova. A activat în anii 1973–2001 în calitate de bijutier-montator de categoria a V-a și modelier de categoria a VI-a în sectorul experimental al Fabricii de Bijuterii din Chișinău, elaborând 62 de modele de bijuterii, dintre care 12 au fost înalt apreciate și distinse cu diferite premii [6, p. 277-284]. În anul 1974 a participat la concursul unional al bijutierilor din Moscova. Între 1987 și 1991 a colaborat la Fondul Plastic al UAP, elaborând 17 modele noi de bijuterii. Se consideră discipol al bijutierilor Vladimir Vasilkov (1941–1995) și Vladimir Fomin, care lucrau la aceeași fabrică, precum și al lui Gheorghe Cojușnean. La început de secol XXI, a preferat statutul de liber creator. În anul 2012 a devenit membru al UAP, Secția artă decorativă aplicată, fiind recomandat de artiștii plastici Nicolae Coțofan, Gheorghe Railean și criticul de artă Tudor Braga [7].

Creația sa a fost înalt apreciată de maestrul ceramist Nicolae Coțofan, după cum am aflat din discuțiile subsemnatei cu renumitul ceramist.

Începând cu anul 1990, V. Șochin a participat la expozițiile desfășurate la Centrul Expozițional „C. Brâncuși” din Chișinău, a prezentat bijuterii din metale prețioase, vase decorative și piese de interior lucrate din metal. Numele bijutierului V. Șochin a devenit cunoscut după participarea la Expoziția internațională de artă decorativă (1981, Sofia, Bulgaria), după care au urmat Expoziția republicană de artă decorativă (1982, Chișinău), expozițiile „Arta bijuteriei” (1983 și 1992, Moscova; 1987, Toronto, Canada), Expoziția „Arta contemporană din Moldova” (1990, Chișinău), expoziția „Autumnala” (2010; 2013–2015, Chișinău), Bienala Internațională de Artă decorativă (2012; 2014, Chișinău), „Salonul de primăvară” (2012; 2015, Chișinău), expoziția-concurs „Eminesciana” (2016, Chișinău) ș.a.

V. Șochin a fost un bijutier neîntrecut, în creația sa regăsindu-se cruciulițe de botez, lucrate din aur, argint, inserții de zirconiu (dimensiuni 48×32 mm și 42×28), precum și un superb colier de argint cu chihlimbar, decorat prin filigranare, realizat în anul 2011 (dimensiuni 200×20 mm). În același context vom menționa un „Fluture-dragon” (2011, 58×42×17 mm) din argint, argint german, inserție de jasp, email.

Captează atenția un „Peisaj marțian” (2011, 48×32 mm), care a fost lucrat de V. Șochin din piatră de jasp, argint. A rămas un veritabil artist în realizarea bijuteriilor de autor, expunând cruciulițe decorative din argint, alamă, argint german, cu inserții de pietre fine și ornamentale (jasp) sau sintetice (zirconiu), folosind tehnica mixtă de lucru (forjare, emailare, ștemuire).

Piesele de interior ocupă un loc aparte în creația lui V. Șochin și în acest context se disting mai ales sfeșnicele, inspirate din lumea animală, cu diferite elemente decorative vegetale sau geometrice. Încă în anul 1985 a realizat în tehnica forjării un sfeșnic (295×190 mm), folosind argint german și jadeit [7]. În cadrul expozițiilor organizate de UAP în anii 2010–2014, a expus sfeșnice lucrate în 2004–2007, inspirate din lumea animală („Cerb”, „Cocoș”) sau motive geometrice și vegetale stilizate. Lucrările sale se disting printr-o funcționalitate specială, fiind încadrate și în piese de design interior. Sfeșnicele sunt realizate din alpaca, cupru, în tehnica forjării și ștemuire, ornate cu inserții de chihlimbar sau obsidian. În sfeșnicul „Cocoș” (2007, 280×140×80 mm), meșterul a folosit lemnul combinat cu argint german

și cupru, lucrate prin forjare și ștemuire. Piesa a fost prezentată la una din expozițiile UAP din februarie 2011. În seria pieselor de interior lucrate de V. Șochin, se regăesc un sfeșnic (2004, dimensiuni 230×210 mm), lucrat din argint german și cupru.

Cupelor decorative le revine un loc special, V. Șochin excelând în tehnica filigranării, despre care fapt am menționat în studiile noastre recente [8, p. 63-69]. Una din primele sale cupe identificate a fost datată în 1980 (215×95 mm) și este lucrată din argint german, inserții din smarald, la realizarea căreia meșterul a folosit forjarea și filigranarea. A urmat, în 1984 (230×106 mm), o altă cupă de argint german, agat, smarald, lucrată prin forjare.

A folosit filigranarea pentru a realiza o altă cupă pentru vin, expusă la Bienala Internațională de Artă Decorativă (Chișinău, 2012, ediția a II-a). O altă cupă a fost expusă la cea de-a III-a ediție a Bienalei Internaționale de Artă Decorativă (Chișinău, 2014), iar o cupă fusese prezentată de V. Șochin la „Autumnala – 2014”. „Cupa pentru vin” (2010; 230×110 mm) este confecționată din argint german, smarald, jasp, filigran, email.

Vasili Șochin, Sfeșnic, cupru, alpaca, forjare, 2007, 290×180 mm, dosarul personal UAP.

Vasili Șochin, Sfeșnic *Cerb*, cupru, chihlimbar, obsidian, forjare, 2008, 230×100×60 mm, dosarul personal UAP.

Vasili Șochin, *Cupă pentru vin*, argint german, smarald, 2010.

Un loc aparte în creația lui V. Șochin revine unui superb platou decorativ cu diametrul de 210 mm (2008), pentru care maestrul a folosit cupru, alamă, tombac, forjare, filigranare [9, p. 146-152]. Elementele decorative emailate conferă articolului o deosebită eleganță și rafinament.

Pentru expoziția din anul 2012 V. Șochin a realizat un vas pentru dulciuri în formă de cupă joasă (înălț.: 52 mm, diam.: 125 mm), folosind cupru și argint german, forjare, filigranare. Simplă și modestă, la prima vedere, această cupă reprezintă un model ilustru al continuității motivelor clasice în arta metalului. Rețeaua filigranată a corpului cupei, firele de sârmă metalică au fost frumos împletite, formând o plasă fină ajurată ce acordă cupei o solemnitate specială.

În opinia noastră, cea mai relevantă ca soluție plastică și rezolvare tehnologică este cupa de vin „Toamna de aur” (2014; înălț.: 250 mm, diam.: 119 mm), pentru care regretatul V. Șochin a folosit argint, alpaca, inserții de zirconiu [9, p. 146-152]. Paharul cupei este din sticlă. Ca

Vasili Șochin, *Cruciulițe de botez*, aur, argint, zirconiu, 2008, 48×32 mm; 42×28 mm.

tehnici de lucru au fost folosite forjarea, filigranarea, mai ales la baza piciorului cupei pentru a fi turnate cu email color. Emailarea artistică a fost uzuală pentru compozițiile din frunzulițe verzi și măslinii, flori albe cu patru petale și pomușoare-bobițe de culoare albastră și galbuie. Motivele vegetal-floristice filigranate conferă cupei o notă de noblețe, solemnitate, fiind sudate pe baza exuberantă a cupei, impresia fiind amplificată de frunzele de trifoi decupate și sudate pe baza cupei, elementul zimțat folosit pentru decorarea și formarea aspectului de integritate a articolului. Filigranul este folosit nu doar ca element decorativ independent sau complementar, dar și ca bază pentru emailare. Decorul complex al cupei reprezintă un peisaj bogat de toamnă, cu darurile sale, un exemplu notoriu al măiestriei bijutierului redată în metal.

Am examinat mai multe cupe decorative create de bijutierii vremii pentru a constata că prin realizarea cupelor decorative V. Șochin urmează exemplul colegilor săi V. Vasilkov și Gh. Cojușnean. Din păcate, astăzi cupe din alpaca, argint german, cupru, lucrate de meșterii autohtoni prin turnare, filigranare, emailare, ștemuire, cu inserții din zirconiu, smarald, jasp, detalii emailate, pot fi văzute foarte rar, în cadrul expozițiilor bienale de artă decorativă. Cu plecarea în eternitate a lui V. Vasilkov (1995), Gh. Cojușnean (2014) și cel mai recent V. Șochin (2022), acest segment al confecționării

Vasili Șochin, Cupă decorativă *Toamna de aur*, 2014, colecție privată, foto L.C.

Vasili Șochin, Sfeșnic, argint german, cupru, 2004, 230×210 mm.

cupelor decorative a rămas văduvit și complet neacoperit.

Vom menționa o altă lucrare superbă a bijutierului Vasili Șochin „Oul pascal”, realizat în anul 2016 și expus în cadrul Bienalei Internaționale de Artă Decorativă din Chișinău [10]. Pieșa inspirată, fără îndoială, din celebrele ouă pascale ale bijutierului regal Fabergé, repetă forma unui ou plasat pe un mic suport. Încoronează oul, conform tradiției, o cruce cu patru laturi, situată pe un suport în formă de coroană regală. La realizarea articolului au fost utilizate argint, alpaca, cupru, email, metalul fiind lucrat în tehnica forjării. Compoziția decorativă ce „îmbracă” oul redă motivele naționale moldovenești: struguri, frunze, vrejuri de viță-de-vie, care se împletesc armonios în jurul ramurilor de cupru. Frunzele de vie și vrejurile sunt lucrate cu o deosebită măiestrie și rafinament, fiind completate armonios de struguri cu bobite marcate prin tehnica emailării artistice. Lucrarea a fost realizată, din punct de vedere tehnic, la superlativ, iar ideea compozițională, deși inspirată din creația antecesorilor săi, se referă nemijlocit

la bogăția și roadele Moldovei. Prin utilizarea simbolurilor naționale la decorarea oului pascal, V. Șochin se realizează creației bijutierului și colegului său V. Vasilkov, care a utilizat de aceste elemente în decorarea cupelor de vin, realizate pentru Combinatul de Vin de la Stăuceni și pe care am avut fericita ocazie să le văd recent în colecția Centrului de Excelență în Vinificație de la Stăuceni [9, p. 146-152].

Astfel, bijuteriile și articolele decorative din metale prezintă o parte substanțială a patrimoniului cultural al țării, care merită atenție din punct de vedere economic, prin materiile nobile de confecționare, dar și artistic, prin rafinamentul executării și stilul artistic. Creația bijutierilor Ovidiu Alexeenco, Valeriu Vinițchi și Vasile Șochin este multidimensională, reprezentând o întruchipare a cerințelor și tendințelor artistice în vogă, pe care, însă, nu le urmează orbește, ci bazându-se pe școala academică în domeniul prelucrării artistice a metalului, precum și pe profesionalismul și maturitatea creativă, de care au dat dovadă în activitatea lor.

Referințe bibliografice:

1. Mihaliova, V. *Armonia pietrei și metalului [creația giuvaergiilor O. Alexeenco și V. Vinițchi, de la Fondul artistic din Chișinău]*. În: „Chișinău. Gazeta de seară”, 31.07.1973, p. 4; „Vecherniy Kishinev”, 31.07.1973, p. 4.

2. *Expoziția republicană de modele noi ale obiectelor de artă decorativă aplicată pentru producerea lor în serie și a creațiilor meșterilor populari din RSS Moldovenească*. Catalog. Chișinău, 1976.

3. *Expoziția jubiliară republicană de artă, consacrată jubileului de 60 de ani ai Marelui Octombrie „Pe calea leninistă”*. Catalog. Pictură. Grafică. Sculptură. Artă decorativă aplicată. Chișinău: Timpul, 1979. Aut.: M. Neamțu, L. Mihailo, V. Mojaeva, p. 45.

4. *Expoziția jubiliară republicană de arte plastice, consacrată aniversării a 60-a a formării RSS Moldovenești și creării Partidului Comunist al Moldovei* (pictură, grafică, sculptură, artă decorativă aplicată, artă teatral-scenografică). Catalog, Chișinău: Timpul, 1986. Aut.: T. Stavilă, L. Șibalova, p. 17.

5. *Expoziția „Noi făurim comunismul”*. Pictură. Grafică. Sculptură. Artă decorativă aplicată. Catalog, Chișinău, 1983. Aut.: A.I. Ceaicovscaia, R.P. Rusu, p. 37.

6. Condraticova, Liliana. *Activitatea meșterilor-giuvaiergii din Moldova în anii '70-'80 (în baza Fabricii de Bijuterii din Chișinău)*. În: „Tyragetia”, Chișinău, vol. IV, nr. 2, 2010, p. 277-284.

7. Șochin, Vasili. *Dosarul personal UAP; Vasili Șochin*, [online]. [Accesat: 5.03.2021]. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.arta.md/ro/member/sochin-vasilii>

8. Condraticova, Liliana. *Filigranarea artistică în creația bijuteriilor din RSS Moldovenească și Republica Moldova*. În: „Dialogica. Revistă de studii culturale și literatură”, nr. 1, Chișinău, 2019, p. 63-69.

9. Condraticova, Liliana. *Prelucrarea artistică a metalelor din RSS Moldovenească și Republica Moldova: nume uitate sau mai puțin știute*. În: „Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, 2021, nr. 1, p. 146-152.

10. Procop, Natalia. *Tendențele evoluției artelor plastice din Republica Moldova*. [online]. [Accesat: 8.4.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.moldova-independenta.md/arta-plastica>

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*.

Vasili Șochin, *Colier*, argint, chihlimbar, filigran, 2011, 200×20 mm, colecție privată.

Vasili Șochin, *Sfeșnic Cocos*, 2007, colecție privată.